

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИЧИН АГРЕСИВНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

А. І. Мулявка

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

В сучасному світі часто можна почути як батьки скаржаться на те, що їхні діти агресивні. Це викликає питання стосовно витоків та можливостей подолання і корекції агресивної поведінки.

Існує безліч пояснень, що таке агресія. Дитяча агресія – це спосіб реагування дитини на неможливість зробити те, що хочеться, саме так, як хочеться. Джерелом дитячої агресії можуть бути заборони, індивідуальні особливості, наслідування поведінки дорослих та їхніх емоцій [1].

Разом з цим агресія є невід'ємною динамічною характеристикою активності і адаптивності людини. В соціальному плані особистість повинна неминуче мати певний ступінь агресивності. У «нормі» вона виявляється якістю соціально прийнятною і навіть необхідною. В іншому випадку, це призводить до піддатливості та пасивності в поведінці [2].

Дослідниця А. Фрейд приділяла велику увагу проблемам дитячої агресивності. На значному клінічному матеріалі А. Фрейд конкретизувала основні положення класичного психоаналізу про дитячий розвиток, збагативши їх психоаналітичним вченням про свідомість, про психологічне Я дитини [3].

А. Фрейд описує різні форми дитячої агресивності. Так, для самих маленьких дітей характерна оральна агресивність. У цьому віці спостерігається просто моторно-афективний процес відведення інстинктивних спонукань. Подібні прояви агресивності зникають самі по собі в процесі дозрівання свідомості дитини і появи інших можливостей відводу, зокрема, мови. Сплеск агресивності спостерігається на анально-садистській стадії розвитку. Потім агресивність сама по собі зв'язується і втихомирюється за допомогою злиття з лібідо. Втручання виховних заходів у природний спосіб вияву агресивності може завадити цьому процесу. Якщо ненависть чи агресія проти зовнішнього світу не можуть проявитися з усією повнотою, вони прямують назад на власне тіло дитини і безпосередньо доступні їй предмети: дитина б'ється головою об стіну, псує меблі тощо. У цьому випадку дитині треба дати можливість спрямувати агресію на зовнішню мету (старі непотрібні речі, іграшки тощо). А. Фрейд стверджує, що агресивність, якщо вона вступає в нормальні взаємовідносини з лібідо, впливає на соціалізацію дитини не стримуючи, а спонукаючи. Тільки там, де змішання між лібідо і агресивністю не відбувається або де пізніше відбувається їх розшарування, агресія в якості чистої агресивності та антисоціальної тенденції стає загрозою соціальної поведінки [3].

Е. Фромм також цікавився цією проблемою та такими виявами агресивності, як причинення шкоди собі (удари головою та інш.). Він підкреслює, що людські пристрасті кореняться в характері і відповідають екзистенційним потребам людини, які визначаються специфічними особливостями її існування [4].

Слід подумати звідки береться агресія в маленьких дітей. Першою причиною є батьки. Батьківська невпевненість, поганий настрій, перегляд в присутності дітей телебачення та новин, де щодня показують агресивну поведінку, знецінення авторитету інших дорослих – все це може привести до того, що дитяча агресія буде проявлятися частіше і сильніше. Оскільки дорослі завжди є прикладом для дітей [1].

Але батьки – це не всі причини виникнення агресивності в дітей. Ось ще причини агресивності у дітей:

- Дитина не вміє розділяти свої переживання і спосіб їх вираження. В такій ситуації батьки повинні навчитися розділяти свої переживання і способи їх вираження. Адже щоб навчання дитини було ефективною, дуже важливо самому вміти робити те, чого ти навчаєш.

- Переживання, що виникають через обмеження. Будь-яке обмеження призведе до неприємних переживань. А переживання позначаються на наших вчинках, думках і поведінці. Навіть дорослим непросто контролювати себе в ситуації, коли щось заважає досягненню мети або вирішення завдання. Дитині впоратися з обмеженнями у багато разів складніше.

- Дитина не вміє висловлювати свої переживання соціально прийнятним способом. Якщо до 3 років не навчити дитину соціально прийнятним способам взаємодії з іншими дітьми, то в дитячому садку і в школі у неї можуть виникнути складності при спілкуванні з ровесниками. Такому навчання рекомендується приділити достатньо часу, щоб уникнути непотрібних конфліктів надалі.

- Коло спілкування дитини не задовольняє її потреби. Діти бувають агресивними від нудьги, від того, що їм з іншими дітьми (або дорослими) не цікаво. Можливо, дитина виявилася в групі, де інші діти старші (і їй важко за ними встигати) або менші (вони не можуть бути партнерами по іграх). Такі проблеми виникають не тільки в дитячих групах або компаніях дітей, але і в сім'ях, де є діти різного віку. У цьому випадку завдання дорослих – знайти розумний компроміс таким чином, щоб дитина змогла задовольнити свою потребу в спілкуванні, пізнанні і не відчувала постійного дискомфорту від того, що у неї немає товаришів по іграх.

- Накопичення образ від дій та слів дорослих. Результат батьківських слів і дій стає помітний не відразу, а через якийсь час. Коли мама розповідає своїй подрузі про те, що її п'ятирічка ніяк не може перестати мочити постіль вночі, то навряд чи вона звертає увагу на сина, який стоїть поруч, слухає і червоніє, а ввечері зганяє зло на іграшках і відмовляється лягати спати. В таких ситуаціях, коли Ви вибираєте якийсь варіант своїх дій по відношенню до дитини, задавайте собі два питання: «Навіщо я збираюся це зробити? Для кого я збираюся це зробити?».

- Дитину не поважають рідні люди. Дуже важливо, щоб батьки завжди пам'ятали про принцип: будь-яка особистість гідна поваги. Не буває тільки хороших або тільки поганих людей – всіма маємо в собі різні риси. Дорослі, на жаль, не завжди звертають увагу на такі «дрібниці», як шанобливе ставлення один до одного, і не здогадуються про причинно-наслідковий зв'язок між неповагою і агресивністю дитини [1].

Одним з найбільш важливих і актуальних напрямів роботи з проблемними дітьми є корекція недоліків розвитку дитини за допомогою арттерапії. Серед усіх засобів арттерапії найбільш широке застосування у педагогів є – ізотерапія. Ізотерапія є універсальною технологією, яку можна використовувати як для окремої роботи з проблемними дітьми, так і для спільної дитячої та дитячо-батьківської творчості. Застосування арттерапевтичних методів дозволить нівелювати прояви дитячої агресії і знайти соціально прийнятний спосіб її вираження [5]. Саме в цьому ми вбачаємо перспективи подальшого розвитку теми дитячої агресивності в сучасній практичній психології.

Список використаної літератури:

1. Корниенко А.А. Детская агрессия. Простые способы коррекции нежелательного поведения ребёнка. – Екатеринбург: Рама Паблишинг, 2012. – 85 с.

2. Паренс Г. Агрессия наших детей. – М., 1997. – 223 с.
3. Фрейд А., Лейбин В. М. Детский психоанализ. – СПб., Пітер, 2003. – 72с.
4. Фромм Е. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1994. – 209 с.
5. Фурманов И.А. Детская агрессивность. – М., 1996. – 312 с.

Науковий керівник: доцент Т. В. Горобець

ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ДІТЕЙ, ЩО МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ СЛУХУ

О. Ю. Порожня

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Актуальність даної теми обумовлена постійним зростанням кількості дітей, що мають порушення в розвитку, а саме порушення слуху. Зміни, які відбуваються в нашому суспільстві, впливають на емоційну свідомість дітей, що може призводити до різних проблем: невпевненість в собі, агресія, жорстокість, сором'язливість і занижена самооцінка. Соціалізація дітей, що мають порушення слуху є однією з найважливіших задач, що постають як перед батьками так і спеціальними навчальними закладами.

Спочатку, в перші роки життя, дитина приймає оціночні характеристики дорослих, потім протягом формування її «самості», вона оцінює себе за тими вимогами, які ставить перед нею суспільство і вона сама. Оцінка дитиною самої себе, своїх можливостей і свого місця серед оточуючих – це і є самооцінка. Вона вважається найважливішим критерієм поведінки людини, визначає її самопочуття в суспільстві з іншими людьми, її критичність і вимогливість до себе, ставлення до своїх успіхів і невдач. Самооцінка суттєво впливає на ефективність в діяльності і на формування особистості на всіх етапах розвитку дитини, особливо якщо вона має певні порушення в розвитку.

І якщо дослідженню самооцінки здорових дітей при свячено достатню кількість наукових робіт, то особливостями формування самооцінки у дітей, що мають порушення слуху майже не досліджено. Вивчення особистості глухих і слабочуючих дітей займались В. С. Собкін, К. Г. Коровін, М. М. Нудельман, Н. Г. Морозова, Н.О. Ярошевич, Р. М. Боскіс, Т. В. Розанова, Т. Г. Богданова.

На формування самооцінки дітей, що мають порушення слуху впливають наступні чинники. Насамперед умови сімейного виховання (розділяють на сприятливі та несприятливі), які впливають на формування особистості дитини та її самооцінки. Спершу під впливом батьківської турботи у дитини виникає загальна самооцінка. Вона стає фундаментом формування особистості. При дефіциті батьківської любові у дитини при становленні самооцінки відсутня позитивна її спрямованість. Це дає початок формуванню почуття неповноцінності, агресивності. Відсутність позитивної загальної самооцінки в ранньому віці важко компенсувати в пізніші періоди, тим більше у дітей з порушеним слухом, які стикаються з величезними труднощами в спілкуванні навіть в своїй сім'ї, якщо батьки чують[4].

Наступним етапом є формування суб'єктивної самооцінки і її відокремлення від загальної, коли дитина розуміє, що зауваження дорослих з приводу її певних дій не знижують загального позитивного ставлення до неї.

В дослідженні К. Мідоу [5], де порівнювалась самооцінка дітей з порушеннями слуху, що мають глухих батьків і тих, що мають чуучих батьків, більш адекватною самооцінка виявилась у першої групи. Це пояснюється тим, що глухі батьки дають